

Підрушна О.Г.

Специфіка перекладу гумору на межі англійської та української культури

*Підрушна Олена Григорівна, аспірантка кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Інститут філології, Київський національний університет імені Т. Шевченка, м. Київ, Україна*

Анотація. Статтю присвячено дослідженню перекладу гумористичного художнього твору, а саме специфіці відтворення гумору на порубіжжі англійської та української культури. Проаналізовано основні чинники, які впливають на виникнення нерівноцінного гумористичного ефекту в перекладі. Описано наслідки кривотлумачення гумору.

Ключові слова: переклад, гумор, культура, художність, перекладність

Переклад гумору вважається одним із найскладніших завдань в царині перекладознавства, і не дарма. Гумор має визначені національні характеристики, які виявляються і в виборі його тематики, і в різних засобах створення сміхового ефекту. І. Корал доводить, що почуття гумору не є вродженим і людина навчається розуміти його на основі імітації. З раннього дитинства вона вивчає ситуації, в яких вважається правильним сміятись, і сміх починає набувати ознак норми, стає автоматичною реакцією на подразники, загальноприйняті як гумористичні у суспільстві і культурі. [2, с. 25] Очевидно, що в представників різних лінгвокультурних спільнот уявлення про гумор можуть значно різнитись, а в певних випадках і суперечити один одному. Зокрема, англійський гумор нерідко оцінюється як занадто специфічний, через що й ставиться під сумнів той факт, що він завжди буде зрозумілим представникам інших народів. Отже, наріжним каменем у процесі перекладу гумору є той факт, що гумор нерозривно прив'язаний до культури, тож процес перекладу, хоч і є в першу чергу мовною діяльністю, однак включає при цьому і переніс ряду екстралінгвістичних рис, притаманних вихідній культурі.

Незважаючи на наявність наукових робіт у сфері перекладознавства присвячених дослідженню перекладу англійського гумору, переважна кількість з них концентрується на аналізі або окремих засобів створення гумору (наприклад, каламбур) або ж розглядають переклад малих гумористичних жанрів (наприклад, жарт, анекдот). У художньому творі гумор є частиною культури автора, базується на уявленнях і нормах притаманним цій культурі. Читач, який також належить до тієї ж культури, сприймає гумор через призму тих самих понять і уявлень, якими володіє автор. Читач, який належить до іншої культури, сприймає гумор, базуючись на уявленнях і поняттях, притаманних його культурі. Отже, роль перекладача як посередника між культурами полягає у забезпеченні максимально точного розуміння гумору в творі, створеного в рамках іншої культури. З огляду на множинність сучасних критеріїв оцінки праці перекладача та вимог до якості перекладу залишається відкритим і дискусійним питання: чи виконують переклади своє основне завдання сповна? Інакше кажучи, чи переносять українські перекладачі англійський гумор в українську культуру? Відповідь на це питання і становить мету нашої розвідки.

Надзвичайно цікавим з перекладацького погляду є роман М. Левицької «Коротка історія тракторів по-українськи» – написаний англійкою, але про Україну, він перебуває ніби на межі двох культур, що, в свою чергу, створює і низку розбіжностей у тлумаченні – він став не тільки сенсацією в англійській Європі, але й при-

водом до гарячої дискусії в українській критиці стосовно іміджу України та українців, зображених у творі. Основний сюжет книги обертається навколо подій у родині етнічних українців Маєвських, старше покоління яких іммігрувало до Англії після Другої світової війни. Старий удівець Микола Маєвський у свої 84 роки, збирається одружитися з молодою, вкрай прагматичною українокою Валентиною, яка хоче легально залишитися в країні та не бідувати. Дві дочки Маєвського, Віра та Надія намагаються депортувати Валентину із країни, розглядаючи її як «загрозу цивілізованому суспільству». Легкий гумористичний стиль авторки тісно переплітається і з драматичними мотивами, пов'язаними із темою минулого, у відсилках до якого розкривається складна і заплутана історія родини Маєвських, яка збіглася з трагічними для України подіями – тут і згадка про часи УНР, і про репресії, і про Голодомор 1933 року, і про безнадію Другої світової війни, і про жахи німецьких концтаборів. Матеріал, на якому книга базується – трагічний та сумний, однак М. Левицька обирає саме гумористичну тональність його викладу. По більшості її гумор проявляється при описі «сучасної» трагікомедії, яка відбувається у сім'ї. Зображуючи ж події минулого, авторка не намагається перетворити їх у фарс. Беручи у неї інтерв'ю, газета «Гардіан» зазначала, що «визначною рисою стилю Левицької є те, що вона звертається до серйозних тем – таких як вік, сімейні конфлікти, давні історії про війну, горе та розлуку – у гумористичному стилі...» [7]. Сама М. Левицька говорить, що у своїх творах «використовує гумор як ключ, який відмикає те, що вона має на меті сказати». По суті, роман синтезує в собі дві культури: англійську й українську, за рахунок чого і виникає питання щодо складності відтворення в перекладі його гумористичного наповнення. Українською мовою твір переклав О. Негребецький (справжнє ім'я – Леонід Дмитренко), біолог за освітою, який перекладає з 1994 року – переважно художні фільми, серіали й анімаційні стрічки. Зрозуміло, що якість перекладу напряму залежить від того, як перекладач бачить конкретний текст, тонкощі його сюжету, від його чуття мов та вміння компенсувати мовні й ментальні розбіжності, що й набуває особливо важливого значення саме у цьому творі.

Одним з основних джерел гумору в романі М. Левицької «Коротка історія тракторів по-українськи», яке відзначають іноземні критики, є піджин укрлиш, «(...) надзвичайна "змішана мова", гібрид англійської та української, завдяки якій у тексті з'являються чудові жарти та яка викликає гомеричний сміх» [3]. Питання відтворення «мішаної мови» досить неоднозначне, адже коли в англійській мові текст оригіналу вкраплюються особливості українського слововживання, то як бути

з ними у перекладі, адже тут персонажі й так розмовляють українською? Ось Надія згадує, як розмовляла її мати: «*She talked in her own DIY language – Ukrainian sprinkled with words like handheldblendera, suspenderbeltu, green-fingerdski*» [9, с. 7]. Зрозуміло, що жінка, перебуваючи в еміграції, знайомилась із безліччю реалій, яких не було у неї на Батьківщині, тому й змушена була запозичувати іншомовні слова у свою рідну мову. Це нормальний процес мовної адаптації. Англійські читачі відчувають це, адже бачать у тексті знайомі слова, однак із слов'янськими флексіями *-ra, -tu, -ski*. О. Негребецький відтворює так: «*Вона говорила своєю саморобною мовою – українською, побризканою словами на зразок тендблендера, саспендербельта, гардену*» [8, с. 7]. Отже, перед читачем перекладу ряд транслітерованих англійських слів. По суті, перекладач покладається на те, що український читач зрозуміє, що ці слова насправді є англійськими, які стара жінка запозичувала і модифікувала для зручності. До того ж, викликає здивування те, що останнє слово у перекладі стало «гарденом» – хіба стара жінка не знала, як «garden» буде по-українському? Звичайно, такий матеріал опирається на перекладу, адже тонкощі гумору тут цілком залежать саме від того, в якому мовному середовищі він вжитий.

М. Левицька вдається до обігрування українсько-англійської мовної мішанки, що спричиняє безліч труднощів при перекладі твору. Інколи таке обігрування зринає протягом декількох розділів книги. Ось одинадцятий розділ, який називається в оригіналі так: «*Eleven. Under duress*» [9, с. 120]. Англійському читачу відомо, що фраза має стосунок до англійської правової системи і має значення «під тиском» чи «під примусом». Перекладач залишає у назві розділу англійський термін: «*11. Under duress*» [8, с. 116]. Та для читача в Україні ці два англійські слова – незрозумілі, пусті звуки. Ця відмова від перекладу, а, по суті, це розписка перекладача у власній безпорадності, – значний недолік, що й далі по тексту веде до неабияких втрат змісту. У цьому розділі Валентина везе Миколу на апеляцію до Імміграційної служби для того, щоб він дав свідчення на її користь. Однак Микола вже бажає позбутися Валентини і відмовляється їхати. Зрештою, Валентина все ж змушує його поїхати і залякує для того, щоб він дав потрібні їй свідчення. Та коли Микола дає свідчення, він вирішує схитрувати: «*I will speak under duress,*” he says. *They take him through the same series of questions, and his replies are just the same as Valentina’s. At the end when he has finished he says, “Thank you. Now I want you to record that all I have said is spoken under duress.” He is taking a gamble on her lack of English*» [9, с. 128]. Англійцеві зрозуміло, що відбувається, – Микола прямим текстом говорить суддям, що його змусили дати неправильні свідчення *під тиском*. Лише одна Валентина нічого не розуміє в тих словах. А що ж у перекладі? «*Я говоритиму андер дьюрес*, – каже він. *Йому ставлять таку саму низку запитань, і він відповідає так само, як Валентина. Закінчивши говорити, він додає: – Дякую. А тепер я хочу, щоб ви записали в протокол, що все це я сказав андер дьюрес. Він робить ставку на її недостатнє знання англійської*» [8, с. 123]. На відміну від заголовку розділу тут перекладач передає англійську фразу за допомогою транслітерації. Та від цього ситуація не змінюється

– український читач, так само як і Валентина, не розуміє, що саме відбувається. Виходить, що перекладач «робить ставку» не лише на незнання тонкощів англійської мови Валентиною, а й читачем також. Далі Валентина запитує у Миколи: «*“What it mean, this dooh-ress word?” she asks him, as they are waiting for the train to take them home. “It means love,” my father says. “Like the French, tendresse.”*» [9, с. 128]. Авторка твору продовжує обігрувати той факт, що Валентина не розуміє значення англійського правового терміну. У перекладі ж і читач продовжує залишатись у невіданні: «– *Що це означає, це «ду-рес»? – питає вона в нього, коли вони ждуть поїзда, який завезе їх додому. – Це означає «кохання», – відповідає батько. – Як французьке танд-рес»* [8, с. 123]. Українського читача, так само, як і Валентину цікавить значення «цього дурес», тож відповідь Миколи він сприйме так, як і Валентина у тексті твору, тобто щиро вважатиме, що Миколіне пояснення правдиве. Далі авторка ще раз повертає читача до цієї ж ситуації. Тринадцятий розділ починається словами: «*Of course Valentina finds out the true meaning of ‘duress’. Stanislav tells her. Worse, she finds out on the same day that a letter comes from the Immigration Service, telling her that her appeal has been refused once more*» [9, с. 134]. У перекладі: «*Звісно, Валентина довідується, що насправді означає «дьюрес», – Станіслав їй каже. Лице гірше – вона про це довідується в той самий день, коли з імміграційної служби приходять лист з повідомленням, що її апеляцію знову відхилено*» [8, с. 129]. Англійця забавляє ця смішна ситуація, адже Валентина так довго не знала, що чоловік її надурив. А от український читач опиняється в дивній ситуації, бо навіть героїня твору дізналась, що утнув Микола, а йому, читачеві, це так і не пояснили. Тож не зрозуміла йому і подальший розвиток подій у творі, а саме, жаклива лють та лайка, яка посипалась на голову Миколи. Єдине, про що може здогадатися читач перекладу, – це те, що «дьюрес» напевно не означає «кохання». Лаючи Миколу, Валентина каже: «*Soon you will return where you belong! Under ground. Under dooh-ress!*» [9, с. 135]. По суті – це мовна гра, яка основана на обігруванні фраз «under duress» та «under ground» («під землею»). Перекладач же все ще говорить загадками: «– *Скоро ти вернешся на своє місце! Під землю! Андер граунд! Андер дурес! Ха!*» [8, с. 130]. Можна припустити, що перекладач намагався зберегти гру слів, однак безповоротно втратив сміховий ефект. Навряд чи здогадається читач і про те, що фраза «під землею» має на меті пояснити, що означає «андер граунд». До того ж, українською «дурес» звучить досить схоже на «дурня» чи «дурепу», що в свою чергу викликати додаткові асоціації у цільового читача. Так вивірюється в перекладі значна частина гумористичного змісту роману. Можливо, перекладач розраховував на те, що читач знає англійську мову. Проте очевидно, що це надзвичайно ризикована стратегія.

Надзвичайно проблематичне для перекладу джерело гумору у романі – це активне обігрування авторкою культурних стереотипів. «Стереотипи, які поділяє нація, можна розглядати як форму культурних знань, і Левицька використовує їх і з метою створення гумору і для того, щоб "зачепити" британського читача» [5, с. 443]. Та використовує вона стереотипи, притаманні

англійському суспільству, а не українському, що й призводить до того, що українського читача такий гумор не зачіпає, бо він його не розуміє. Власне, і не сприймає його як гумор. Складність тут у тому, що сміховий ефект цілком залежить від фонових знань читачів. Само собою, перекладач має задумуватись над тим, як передати у творі культурно-специфічні іронічні зауваження та гумористичні ремарки оповідачки. І, певна річ, у ряді випадків відповідальність за те, чи буде гумор реалізовуватись, лягає саме на плечі перекладача і залежить лише від його творчих здібностей. Ось Надія згадує свою юність: «*They carried on singing as the police picked them up by their arms and legs and put them into furniture vans (they seemed to have run out of Black Marias)*» [9, с. 167]. Оповідачка описує перший студентський протест проти війни у В'єтнамі, який відбувся у 1962 році. Цей протест мав досить мирний вигляд: студенти сиділи, співали пісні, не було безпорядків чи протиправних дій. Зауваження авторки в дужках має гумористичний характер. Сленгізм «Black Maria» – це поліцейська машина, в яких перевозяться затримані. У перекладі: «*Вони продовжували співати, коли поліція піднімала їх за руки й за ноги й несла в меблевій фургононі (очевидно, «воронків» не вистачило)*» [8, с. 160]. «Воронок» або ж повністю «чорний воронок» – також сленг, який з'явився у часи сталінізму і означав службові машини співробітників НКВС. Лексична одиниця, використана в оригіналі, но-силь скоріше описовий характер, тоді як «воронки» викликає в українського читача цілком певні негативні конотації: всім відомо, що ті, кого забирали на «чорних воронках», назад вже не повертались. Очевидно, що заміна реалії на реалію лише зашкодила змісту. Значно меншим злом міг би бути туг прийом загальнення: «мабуть, поліцейських машин на всіх не вистачало».

Гумор у творі ґрунтується і на обігранні норм, стереотипних правил поведінки в англійському суспільстві, а саме на протиставленні їх до поведінкових традицій, що склалися в Україні, як-от: «– *Come, come, Volodya Simeonovich, – murmurs my father in Ukrainian, reaching his arm around Dubov's shoulder. – Be a man! I have never heard him use the patronymic before. Now he and Dubov are starting to sound like something out of War and Peace*» [9, с. 245]. В Англії, на відміну від України, не прийнято звертатись до інших використовуючи по-батькові. Подібне звертання, особливо у поєднанні із згадуванням героїв Л. Толстого, буде звучати смішно для англійців. Неабияка складність для перекладача, який узявся передати художню функцію звернення, полягає в тому, що воно виглядає неприродно, незвично для англійця, порушує його систему цінностей, а для українського читача є близьким і зрозумілим. Отже, для українського читача подібне звернення цілком природне, тому гумористичний ефект не матиме такої самої сили у перекладі: «– *Та ну, перестань, Володя Семенович, – бурмоче батько українською, обнімаючи Дубова за плечі. – Будь мужчиною!*» (тут мають бути лапки) *Я ніколи не чула, щоб батько називав когось по батькові. Тепер вони з Дубовим заговорили, як герої «Війни і миру»* [8, с. 236]. В іншій ситуації, Надія згадує слова своєї покійної матері: «*Veterinary surgeons at that time worked only with big animals-animals that had value-cows, bulls, horses. (“Just*

imagine, Nadia, these English people will spend one hundred pound to save the life of a cat or dog that can be pick up in street for nothing. Such foolish kind hearts!”)» [9, с. 63]. Піклування про домашніх тварин, а надто таких як кіт чи пес, в Англії не просто традиційне, що є і в Україні, а майже святий ритуал, яким можна хизуватися перед сусідами і соціально вивищуватися до вишуканих манер щодо братів своїх менших, тобто воно не таке буденне, як у нас. Тож для читача-англійця подібні судження звучать абсолютно неприродно і, таким чином, викликають насмішку. Однак, ці слова звучали з вуст жінки, яка жила зовсім в іншому суспільстві і якій з дитинства прививали інші цінності. Читачу-українцеві набагато простіше зрозуміти логіку мислення героїні, і її фрази не викликать у нього здивування: «*У ті часи ветеринари лікували й оперували тільки великих тварин – тварин, що мали велику цінність – корів, биків, коней. («Надю, ти тільки уяви – ці англійці потратять сто фунтів, щоб спасти кота чи собаку, яких можна підібрати на вулиці за безплатно. Добресенькі дурні!»)*» [8, с. 61]. Тож, хоч зміст ситуації і відтворено, та сумнівно, що гумор порубіжжя культур сповна реалізується в перекладі з огляду на зміну читача.

Варто зазначити, що серед української аудиторії роман отримав низку негативних відгуків, зокрема від письменника А. Куркова, який назвав роман «пародією на українців» [4]. Однак, сама М. Левицька вважає що причина в тому, що в Україні існує тенденція сприймати себе надто серйозно, надто претензійно, що тут люди напружені, легко засмучуються, шукають ідентичності, замкнені в самих собі, дивляться більше на себе й бояться втратити обличчя [1]. Та справа зовсім не в тому, що українці «напружені» чи занадто серйозні. Самоіронія властива українському гумору – досить згадати Остапа Вишню. Та в силу вступають тонкощі міжнечасних взаємин, сказати б, міжнародна етика, бо, одна справа, коли представник певної культури сміється сам над своїми національними рисами чи своєю країною і, зовсім інша, коли це робить речник іншої культури. Подібні жарти від митців інших лінгвокультурних спільнот неминуче сприймаються як злісна насмішка, образа, наклеп. Не варто забувати, що хоча М. Левицька у своєму романі жартує також над британцями, сміється над їх бюрократизмом та снобізмом, однак читачами-британцями її жарти про себе сприймаються скоріше як самоіронія, а не образа. Істотно й те, що попри хвалені англійський здоровий глузд та стриманість у манері *keeping a stiff upper lip*, англійці так само не люблять, коли з них кепкують іноземці. Як, зрештою, і будь-яка нація. А, зважаючи на те, що через весь роман проходить тема історії України, не дивно, що й тут авторка виходить із стереотипного бачення історії нашої країни англійцями. Микола досить часто порівнює свою старшу дочку Віру із відомими діячами часів СРСР. Наприклад: «*“You see, this Vera, she is terrible autocrat. Tyrant. Like Stalin. She is always pestering me. Must do this, must do that. Why must I always do as I'm told? Can I not make up my mind about something?”*» [9, с. 52]. З одного боку порівняння звучить кумедно, адже зрозуміло, що порівнювати дочку, яка всього лише переживає за батька, із справжнім тираном, через якого настраждалися цілі народи, – це явне перебіль-

шення. Англомовні читачі знайомі зі Сталіним та його політикою лише з книжок історії, а більшість читачів-українців, про жахи тих часів знають з розповідей старших поколінь, які на власні очі все бачили і пережили. Таким чином, реальність того, що відбувалось у країні, стоїть набагато ближче до цільових, аніж до вихідних читачів. І навряд-чи в Україні хтось міг би ризикнути порівняти власну дочку зі Сталіним, навіть жартома, бо насправді то міг би бути й не жарт чи занадто злий жарт, етичний надмір. Тож вельми сумнівно, що в українців таке порівняння може викликати сміх: « – Розумієш, Віра страшна диктаторка. Тиранка. Як Сталін. Вона завжди мене мучить. Ти повинен зробити се, ти повинен зробити те. Чого це я завжди повинен робити те, що мені скажуть? Що, я не можу мати власної думки?» [8, с. 50]. Трагічні події, які відбувались в Україні, для пересічного англійського читача надзвичайно віддалені, і справа не лише в часових рамках, а в тому що англійське суспільство не переживало подібних потрясінь і не в стані досягнути глибини тих шрамів, які ці події залишили в душах українців: «“Every time there is a mess, you rub all their noses in it.” “All six of them?” (It sounded like something out of Russia in the 1930’s.)» [9, с. 213]. СРСР 1930-х років – це часи колективізації і масових репресій та чисток. Об’єктивно порівнюючи покарання кошенят із трагічними подіями, авторка формує перебільшений образ, що має на меті створити гумористичний ефект. Англійці можуть сміятись, бо вони сприймають цей образ погляду стороннього глядача, українці ж були безпосередніми жертвами голодомору та репресій, для них це образ жаху, апеляція до якого не смішна і на суто поняттєвому рівні: « – Щоразу, як буде напасуджено, товчи носами всіх. – Усіх шістьох? – (Це нагадувало Росію в тридцятих роках.)» [8, с. 205]. О. Негребецький чесно відтворює апеляцію до історичних реалій. Та зрозуміло, що його читач навряд чи сміятиметься. Тим більше, що й країну названо не Радянським Союзом, а Росією, тобто звичним для британців та світу способом, який не приховує її тоталітарної імперської суті.

Ще гірша ситуація складається при наявності у гуморі компонентів, які можуть трактуватись представниками цільової культури як абсолютно образливі. Ось тут гумор у перекладі може й взагалі набути негативного забарвлення: «Ukraine: he sighs, breathing in the remembered scent of tawn hay and cherry blossom. But I catch the distinct synthetic whiff of New Russia» [9, с. 1]. Для англійця, жителя іншої країни, подібне протиставлення виглядає химерним і смішним. Однак, читач-українець з обуренням читатиме про те, що його країну сьогодні називають Новоросією. Навіть перекладач тут, розбивши сполуку на два слова, видозмінив імперський термін на загадку, яка, втім, легко розгадується: «Україна: він зітхає, вдихає незабутній запах скошеного сіна та вишневого цвіту. А я внюхую відчутний синтетичний дихок Нової Росії» [8, с. 1]. Таким чином, елемент, який в оригіналі провокував смішну гру понять, у перекладі перетворюється на ідеологічний випад проти суверенної країни і перетворюється на національну образу. На початку твору читач дізнається про українську іммігрантку Валентину лише з розмов інших героїв про неї. Коли ж вона сама нарешті з’являється на сторінках книги, то перша фраза, яка

зітхає з її вуст звучить так: «She smiles at Mike, a slow, wicked smile. “You like vodka?”» [9, с. 72] Звичайно, у читача-англійця це викликатице щонайменше усмішку – адже така поведінка виглядає абсолютно несподівано і суперечить нормам пристойності. Образ Валентини М. Левицька «списала» з веб-сторінок дівчат та жінок, які шукають закордонних женихів на сайтах знайомств, з пліток бульварних газет про меркантильних іммігранток та ще з розповідей постояльців у притулку для літніх, у якому авторка сама було працювала [6]. По суті, Валентина постає у творі як до смішного гіперболізований стереотип східно-європейської іммігрантки. Український читач сприймає цей персонаж зовсім не так, як англійець, адже Валентина уособлює у творі біди, що спонукають полишати країну. Подібний опис співвітчизниці з вуст іноземки, а тим більше натуралізованої і асимільованої сестри по крові, викликатице скоріше обурення та гнів, аніж усмішку. Звичайно, перекладач відтворює діалог без оцінок чи поправок, не втручаючись: «Вона всміхається Майкові – повільною, грішною усмішкою. – Горілку будете?» [8, с. 70]. Однак, він не може забезпечити рівноцінність у його сприйнятті. Бо ступінь адекватності перекладу в естетично-функційному вимірі тут залежить не лише від майстерності тлумача бути Протеєм-посередником, а й від об’єктивних розбіжностей між двома культурами.

Закономірно постає питання: чи може перекладач зблизити ці культури, не порушивши їхньої цілісності й самобутності? Чи краще йому свідомо залишити їх такими, як вони є, без спроби нав’язати цінності однієї іншій чи знайти якийсь компроміс між протилежними оцінками? Слід гадати, відповідь тут може дати сучасний кодекс перекладача, а саме заповідь «не зашкодь перебірхуванням», вимога не лише предметної, а й модальної, зокрема оцінково-емоційної, фактологічності. Остання може реалізуватися не так у тексті перекладу, як у примітках перекладача, в його коментарях та в передмові до перекладу, які в таких складних випадках стають необхідними, а також в літературній критиці, роль якої тут також не можна переоцінити. Та примітки названий кодекс вважає милицями для письменника, нестерпними і для перекладача у творах для «легкого» читання, до якого відносять і гумор. Що ж залишається читачеві? Судити самому і автора, і якість праці посередника. Та для цього йому має бути доступний оригінал. Отже, коло замикається, зокрема й на проблемі місії перекладача гумору, яка, по суті, є драмою суперечностей.

Підбиваючи підсумки розбору, можна стверджувати, що українців та англійців розділяє етномовний бар’єр, який надзвичайно відчутний саме у аналізованому творі. Це стосується перекладу особливостей мови персонажів – характерні українські вкраплення в англійському тексті мають на меті викликати сміх. В українському ж перекладі потрібно шукати інші шляхи їх передачі, орієнтуючись на те, з якою метою, окрім того, щоб викликати сміх, вони були використані авторкою. Однак на цей суб’єктивний чинник, що обмежує переклад, накладається і об’єктивний. Сприйняття гумору М. Левицької натикається на опір зі сторони культури-сприймача. Частина гумористичного змісту роману не може бути адекватно передана українському читачу саме внаслідок культурних та етнічних відмін-

ностей між народами. М. Левицька орієнтується на англійського читача, жартує над темами неприйнятними в українській культурі. Перекладач правдиво відтворює зміст таких ситуацій, однак не може забезпечити передачу відповідного впливу на цільового читача. Отже, постає питання про межу перекладності гумору. Очевидно, що у випадках, коли національне бачення

певних предметів і явищ не збігається з поглядом на них інших народів, то й гумор передати неможливо. Прийнятне в англійській культурі стереотипне бачення мігрантів загалом та українців зокрема, яке й обігрує авторка, сприймається як образа для самих українців. І ці розбіжності не піддаються нівелюванню за допомогою перекладацьких трансформацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Десятерик Д. Марина Левицька: Мої книжки більше глузують з британців, аніж з українців // Газета «День». – Рубрика «Українці – читайте!». – 2011. – № 190. – URL: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/ukrayinci-chitayte/marina-levicka-moyi-knizhki-bilshe-gluzuyut-z-britanciv-anizh-zi>.
2. Corral I. Humor: When Do We Lose It? / Irene Del Corral // Translation Review. – 1988. – №27 (1). – p. 25-27
3. Hueston P. A Short History of Tractors in Ukrainian [book review] / Penny Hueston // «The Age» newspaper website. – 2005. – URL: <http://www.theage.com.au/news/Reviews/A-short-history-of-tractors-in-Ukrainian/2005/05/19/1116361670048.html>
4. Kurkov A. Human traffic / Andrey Kurkov [book review] // «The Guardian» newspaper website. – Books. – 2005. – URL: <http://www.theguardian.com/books/2005/mar/19/featuresreviews.guardianreview20>
5. Lechner D. Eastern European memories? The novels of Marina Lewycka / Doris Lechner // Facing the East in the West. Images of Eastern Europe in British literature, film and culture; [edited by B. Korte, E.U. Pirker, S. Helff]. – Netherlands : Rodopi, 2010. – P. 437-450. – ISBN 978-90-420-3049-7.
6. Lewycka M. A conversation with Marina Lewycka / Marina Lewycka // : Marina Lewycka's website. – A Short History of Tractors in Ukrainian. – A conversation with Marina Lewycka. – URL: <http://marinalewycka.com/tractors.html>.
7. Lewycka M. Marina Lewycka “Better Late Than Never” : [interview with writer M. Lewycka] / interviewed by Stephen Moss / The Guardian : The Guardian, 2007. – Thursday, 31 May. – URL: <http://www.theguardian.com/books/2007/may/31/hay2007authors.guardianhayfestival>.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

8. Левицька М. Коротка історія тракторів по-українськи / М. Левицька ; пер. з англ. Олекса Негребецький. – К. Темпора, 2013. – 312 с. ISBN 978-617-569-144-1.
9. Lewycka M. A Short History of Tractors in Ukrainian / Marina Lewycka // London : Viking, 2005. – 325 p.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Desiateryk D. Marina Lewycka: My books mock on British more than on Ukrainians // Newspaper «Den». – Heading «Ukrainians – read!». – 2011. – № 190. – URL : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/ukrayinci-chitayte/marina-levicka-moyi-knizhki-bilshe-gluzuyut-z-britanciv-anizh-zi>.

Pidgrushna O.G. The specificity of the translation of humor on the verge of the English and Ukrainian cultures

Abstract. The researches the translation of the humouristic artwork, namely the specifics of humor recreation on the verge of the English and Ukrainian culture. Main factors that influence the occurrence of unequal humorous effect in the translation are analyzed. Effects of a distorted interpretation of humor are described.

Keywords: translation, humour, culture, artistry, translatability

Подгрушная Е.Г. Специфика перевода юмора на рубеже английской и украинской культур

Аннотация. Статья посвящена исследованию перевода юмористического художественного произведения, а именно специфике воспроизведения юмора на рубеже английской и украинской культуры. Проанализированы основные факторы, которые влияют на возникновение неравноценного юмористического эффекта в переводе. Описаны последствия искаженного толкования юмора.

Ключевые слова: перевод, юмор, культура, художественность, переводимость